

Pentru un alt Ev Mediu

Dragoș DRAGOMAN

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane
“Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Social and Human Sciences

e-mail: dragos.dragoman@ulbsibiu.ro

To another Middle Ages

The Middle Ages is a historical period to be seen, in the long transition of European civilizations, as the last social and political organization in accordance with the religious conception of humanity, as organized according to superior principles derived from religious commandments. By analyzing the way authority is defined and put in practice and how society organizes in orders by reflecting the divine, superior ordering, the article sheds light on the modern and contemporary confusion and social disorder. By emphasizing function and by founding social divisions on the essential functional differentiation, the Medieval society is in deep contrast with the current emphasis on power. Getting rid of all superior meanings, the contemporary society is entrenched in value confusion and egoist struggle for personal supremacy.

Keywords: Middle Ages, religion, orders, social structure, tradition.

În finalul analizei sale despre criza lumii moderne occidentale, René Guénon își imaginează singura ieșire din disoluția specifică sfârșitului de ciclu cosmic prin care trecem.¹ Aceasta este constituirea unei elite, oricât de restrânsă, dar puternic organizată, capabilă să pregătească schimbarea, în așa fel încât aceasta să se desfășoare în condițiile cele mai favorabile. Deși disoluția lumii este inevitabilă, fiind determinată de constrângerile ciclurilor temporale cosmice,² efortul acestei elite conștiente nu ar rămâne nerăsplătit. Efortul ei ar putea ajuta conservării a ceea ce merită și trebuie să supraviețuiască lumii actuale, pentru a folosi la edificarea lumii viitoare.

Constituirea unei astfel de elite conștiente, răbdătoare și încrezătoare, dispusă să facă efortul necesar redresării spirituale, este posibilă și dintr-o altă perspectivă. Într-o situație anterioară de ocultare a adevărului, de dizolvare a structurilor stabile, creștinismul a reprezentat un reviriment remarcabil. Ultimele resturi ale creștinismului, cu bagajul său de tradiții ce au fost păstrate, reprezintă cea mai mare și poate unica speranță de salvare a lumii de azi.³ Acest lucru este cu atât mai important, consideră Guénon acum aproape un secol, cu cât există tot mai mulți oameni care încep să aibă o priză de conștiință asupra ceea ce este cu adevărat lumea în care trăiesc, chiar dacă sunt încă reduși la a vehicula aspirații imprecise și căutări de cele mai multe ori sterile. Asta pentru că nu există nici o organizație efectivă, care să le confere o direcție

doctrinală autentică. Singura organizație care să fi păstrat ceva din amintirea cunoașterii tradiționale autentice este Biserica, cea Catolică în lumea occidentală. Ei nu-i trebuie schimbată forma religioasă cu care se prezintă spre exterior, ci ei îi trebuie redat sensul doctinar profund pe care l-a avut. Sub conducerea acestei instituții, cunoașterea veritabilă poate genera pe termen lung o refondare a societății, așa cum a făcut-o de altfel în Europa medievală după destrămarea Imperiului Roman. Elita intelectuală reconstituită ar putea aduce din nou laolaltă fragmentele dispartate de spiritualitate ce se mai găsesc în Occident, refăcând vitalitatea unei tradiții religioase⁴ care, deși într-o stare actuală de existență virtuală, persistă în ciuda atâtor eforturi depuse de atâtea secole de a o sufoca și distruge.

Ceea ce contează, de fapt, este restabilirea unei societăți funcțional juste, în acord cu principiile unei cunoașteri autentice. Cunoașterea principiilor autentice este, de altfel, singura garanție pentru funcționarea ei. Acest lucru este exprimat în toate societățile tradiționale, în sensul pe care Guénon îl conferă principiului tradițional, ca depozitar al cunoașterii metafizice și al experienței derivate din aceasta. Ceea ce lumea modernă a pierdut este, în definitiv, această cunoaștere autentică. Buna guvernare, buna întemeiere a edificiului politic, comunitatea capabilă să păstreze dreptatea, acestea sunt temele filozofiei politice din Antichitate până în epoca modernă. Începând cu Platon, care enunță în *Republica* principiul guvernării

juste, dreptatea în organizarea societății se bazează pe cunoaștere. Aceasta nu este o cunoaștere relativă, precum cea fondată pe opinii, ci o cunoaștere fundamentală a principiilor eterne, indestructibile. Distrugerea credinței în existența unei cunoașteri autentice, în capacitatea de a căuta și a discerne adevărul, a dat naștere modernității. Când adevărul căutat nu este cel divin, supra-uman, imuabil și etern, ci doar cel fluctuant, relativ, nesigur și aparent, atunci fundația comunității politice permanente este subminată. Când opinia individuală, slabă și limitată, neagă adevărul supra-uman, solid și autentic, atunci zidurile cetății sunt gata să se surpe. Voința generală, suveranitatea corpului politic, egalitatea relativă a opiniilor în conflict generând opinia publică, toate produse ale modernității, ele nu pot conduce la stabilitate.

O elită intelectuală actuală renăscută ar trebui să treacă dincolo de distrugerea introdusă de cunoașterea modernă bazată pe relativism, îndoială și negarea principiilor metafizice, ci să caute în exemplele societății occidentale anterioare modernității nucleul de sens al reorganizării sociale. Poate cel mai bun exemplu de construcție politică ce se pune în acord cu principiile cunoașterii unei realități supra-umane este chiar Evul Mediu. Acel Ev Mediu care a supraviețuit multor încercări, care nu a fost distrus decât de efectele generate pe termen lung de limitarea cunoașterii la sfera pur umană, specifică Renașterii, apoi Umanismului și Iluminismului, pentru a culmina cu relativismul scientismului contemporan. Doar sub efectul acestei limitări a cunoașterii, transformată treptat în ignoranță victorioasă și virulentă, a fost în final posibilă distrugerea instituțiilor religioase, atât fizic cât și social. Reflecția actuală asupra trăsăturilor de bază ale sistemului social și ale organizării politice specifice Evului Mediu poate oferi o perspectivă asupra unei viitoare refondări a comunității. Cum funcționau instituțiile și cum se organizau indivizii în, cronologic, ultima societate occidentală ce își amintea de existența principiilor divine, aceasta este o perspectivă de ajutor pentru a răspunde la întrebările legate de viitor. De un viitor capabil să depășească suferințele produse de limitarea cunoașterii la simplele capacități umane ale rațiunii individuale, ținute în mod eronat drept culme a cunoașterii, precum se întâmplă în modernitate.

Funcția specifică pe care Guénon o atribuie elitei nu este deloc nouă. Aceasta este de conduce în acord cu principiile dreptății. Cunoașterea acestor principii este chiar capacitatea sa exclusivă și criteriul său fundamental de constituire, ceea ce o face să fie compusă, literal, din cei mai buni. Cunoscând principiile unei societăți just constituite, acțiunea lor va fi în concordanță: transformarea principiilor în arhitectură instituțională și în practică

socială cotidiană. Scopul acțiunii lor este dreptatea, dar și efectele ei secundare, anume stabilitatea, permanența, certitudinea. Peste secole, Evul Mediu nu spunea deloc mai mult decât enunța Platon în *Republica* în apărarea societății perfecte, căci în acord cu principiile superioare. Argumentul poate părea banal pentru cei ce trăiesc conștienți de ordinea superioară a lucrurilor, dar tot mai puțin inteligibil și, deci, acceptabil pentru criticii moderni. Cei din urmă văd în astfel de discursuri doar expresia unui argumentații interesate, atât de interesate încât ei suspectează chiar o justificare meschină a pretenției de putere. Nu ordinea superioară a lucrurilor, în acord cu o cunoaștere supra-omenească, divină, dictează organizarea socială și ierarhia autorității, ci simpla dorință individuală de putere. Aici duce neînțelegerea modernilor, confrunțați, precum Popper, cu o logică odată autentică, dar care le apare acum modernilor suspectă, deplasată și uneori ridicolă.⁵

Revenind la Evul Mediu occidental, structura socială ce se articulează pe osatura politică a statului, conferind stabilitate și permanență, este aceeași diviziune tripartită a indivizilor pe care se baza cetatea ideală descrisă de Platon: *oratores, pugnatores, laboratores*. Trei stări, trei funcții, trei căi pentru toți: a-l sluji pe Dumnezeu, a apăra statul cu forța armelor, a scoate din pământ bogățiile și hrana. O schemă triunghiulară ce guvernează imaginarul feudalismului, o imagine a ordinii sociale perfecte pe care și-au imaginat-o treizeci, patruzeci de generații, o reprezentare mentală ce a rezistat tuturor presiunilor istoriei, o structură încastrată în modurile de gândire ale popoarelor indo-europene.⁶

Prima funcție ține de ordine, de stabilirea unei legi ce impune o rânduială, în numele divinității. A doua brutală, vehementă spune Duby, cere ascultare și impune autoritatea. A treia, legată de fecunditate, de bunăstare și sănătate, trebuie păstrată prin impunerea păcii. Toate trei sunt în perfectă armonie și niciuna nu ar putea fără celelalte. Episcopul, reprezentantul primei stări, este calea de comunicare cu Dumnezeu. El este stăpânul cuvântului, al cunoașterii autentice. Folosind latina pentru exprimarea cuvântului divin, episcopul este depozitarul culturii clasice. Cum spune Duby, în locuința sa, încastrată în ruinele antice, se regăsește tot ce s-a păstrat din limba cărților, din limba armonioasă, din limba latină și astfel sediul episcopului este căminul renașterii permanente a latinității.⁷ Catedrala și școala sunt motoarele recuperării reutilizării, copierii și transcrierilor comorilor antichității prin latina renăscută ca vehicul pentru cuvântul lui Dumnezeu.

Episcopul creează clerul, prin împuternicirea altor preoți cu funcția sacerdotală și extinde asupra sa autoritatea unui părinte. Investit cu *sapientia*, el are privilegiul cu-

noașterii realității de dincolo, a absolutului divin. De aici funcția sa de a-i învăța pe cei care nu știu, de a-i îndrepta pe cei care deviază. Prin funcția sa, *orare*, el se roagă și predică, într-o poziție intermediară, între cer și pământ, într-un efort de restabilire a unității celor două lumi. De aici puterea sa publică, de a-i admonesta pe conducătorii politici, pe regi și pe reprezentanții lor, pe cei care sunt puși în frunte, să conducă poporul în domeniul celălalt, al terestruului, al carnalului, al concretului.⁸ Unși de episcop, prin grația lui Dumnezeu, înzestrați cu *principalis potestas*, regii conduc în lumea pământească partea societății despărțită de cler, anume *populus*, poporul. Episcopul îi admonestează să-și respecte îndatoririle și îi încurajează să participe cu puterea ce le-a fost dată la restabilirea și menținerea ordinii. Acest discurs ținut puternicilor lumii pământești invită la reformarea relațiilor sociale. Discurs politic, el este un proiect de societate. Episcopul devine, în tradiție carolingiană, producătorul firesc al ideologiei.⁹

Misiunea episcopilor, așa cum este ea exemplificată de acțiunea episcopilor Adalbéron de Laon și Gérard de Cambrai pe lângă regele Franței, Robert cel Pios, este de a-i revela principiile acțiunii sale temporale și mai ales rânduilele ascunse ale societății omenești. Ei îl ajută să „decripteze” mesajul divin ce vine din cer, devenind astfel auxiliarii săi. În organizarea lumii pământești, regii au ca funcție doar *pugnare*. De aceea, episcopilor le revin două forme de acțiune ce derivă din verbul *orare*, să-i admonesteze pe regi pentru ca ei să lupte cu bărbăție pentru mântuirea patriei, să se roage pentru ca ei să fie învingători. Episcopii nu se pot ocupa ei înșiși, în mod direct, de război și pace. Regilor le revine sarcina să pună capăt războaielor, să mențină ordinea și să extindă acțiunile specifice păcii, să reprime răzvrătirile prin chiar virtuțile lor.¹⁰

Segregarea episcopilor și celorlalți preoți de restul oamenilor, precum și monopolul lor asupra slujbelor religioase, asupra stilului special de viață, o tihnă necesară servirii lui Dumnezeu, și asupra unei anume învățături, toate decurg din funcția lor specială, întărită prin ungerea lor cu mir sfânt. Hirotonisind ei înșiși, episcopii dau naștere unei ierarhii ineluctabile în chiar interiorul corpului ecleziastic pe care îl conduc. Acesta este principiul cvasi-ideologic al stărilor, *discretio ordinis*, deosebirea de ordine, de grade, din societate.¹¹ Ordin, grad, eșalon, ierarhie, ordinea terestră derivă din ordinea celestă. Există cu certitudine, pentru păstrarea dreptății, o corespondență, o coordonare (mai precis o co-ordonare) a celor două cetăți, cea terestră și cea cerească, și este în firea lucrurilor să fie așa, din moment ce ele vor fuziona la sfârșitul vremurilor. Iar pentru trecerea la starea de fuziune trebuie ca episcopii și regii, prin funcția de conducere ce le-a fost atribuită, să reducă starea de discordie și separare ce se infiltrază, insidioasă, perfidă, în funcționarea cetății de jos, așa cum este

ea supusă degradării și schimbării permanente.¹² Găsim și aici, peste timp, ecoul *Republicii* lui Platon, în care funcția celor îndreptățiți să conducă, prin cunoașterea autentică ce le este accesibilă, este tocmai buna întemeiere a cetății capabile să depășească atracția descendentă a degradării, a dezordinii și disoluției.¹³ Înțelegerea acestei funcții, în Evul Mediu, este ușurată de conștientizarea statutului celor care conduc. Căci ei nu conduc în nume propriu, ei nu conduc pentru un grup restrâns sau după bunul plac. Ei nu sunt decât uneltele (*ministri*) lui Dumnezeu, agenți specializați ai puterii sale, la care se divide funcția unică de conducere a regelui ceresc. Episcopii și regii, instrumente gemene ale puterii divine, sunt sursa din care decurge, de sus în jos, prin grade, prin ordine dispuse în mod distinct puterea de a se ruga și puterea de a se lupta.¹⁴

Funcția conducătorilor, episcopi și regi, este de a menține ordinea lumii terestre. Aici este vorba, insistă Duby, mai curând de funcții decât de ierarhie, de putere. Aici este vorba de acțiune.¹⁵ O acțiune în vederea păstrării echilibrului, reciprocității, întrajutorării celor trei ordine. Fiecare este și trebuie să rămână obiectul unei griji reciproce, prin compensație și milostenie. Tihna în care *oratores* își desfășoară activitatea provine din grija cu care *pugnatores* le furnizează siguranța și din munca indispensabilă a acelor *laboratores*, care le furnizează hrana necesară trupului. Apărați și ei de *pugnatores*, țărani, meșteșugarii și comercianții se bucură de primirea rugăciunilor de iertare a păcatelor, ridicate la cer de *oratores*. De aceeași grijă, de care au poate și mai mare nevoie, se bucură și cei ce poartă armele. Prin rugăciunile celor ce se roagă, prin liturghie și sfintele taine, ei sunt eliberați de păcatele folosirii armelor, chiar și atunci când scopul războiului este unul bun. Întreținuți de producția și redevențele celor ce muncesc, ei se pot perfecționa în mântuirea armelor pentru menținerea ordinii, fără de care orice bunăstare este iluzorie.

Duby insistă asupra înțelegerii rolului celor ce poartă arme. Dar insistă și asupra termenilor folosiți în documentele vremii. Ei nu sunt desemnați drept *miles*, *militis*, termen degradant, care îi descrie drept cavaleri violenți și turbulenți.¹⁶ De fapt, *pugnatores* se referă doar la regi, la cei care conduc, precum și la ajutoarelor lor, la vasalii fideli ce-i însoțesc. Lor le este cerut să se ridice împotriva abuzurilor celor înarmați, a cavalerilor ce pot deveni egoiști, cupizi, aroganți și violenți, dedați jafurilor și distrugerii atunci când sunt scăpați din frâu. Deveniți *bellatores*, regii sunt cei care curmă suferințele preoților și țăranilor, suferințe produse de niște cavaleri deveniți jefuitori fără viteză.

Sistemul tripartit, ideologic construit, fondat pe stabilitatea stărilor, este chemat în ansamblul său să înăbușe turbulențele, să dea satisfacție victimelor pentru prejudiciile create de cei care violează pacea. Nu doar regii

trebuie să ajute la curmarea dezordinii și la impunerea dreptății, ci și preoții. Abațiilor le este recunoscut dreptul de a impune dreptatea, prin tribunale ecleziastice, dar și de a reprezenta ele însele oaze de pace, fiind puse la adăpost de orice act de violență.¹⁷ Pedepsele contra celor ce comit astfel de acte sunt atât spirituale, cât și pământești. Secolul al XI-lea este în Franța punctul de start al constituirii unei jurisdicții ecleziastice competente pentru toate crimele și toate actele de violență comise în limita teritoriului protejat. Se înregistrează chiar și judecăți impuse de către preoți în vederea curmării vendetelor private și pentru a garanta persistența iertării, de o parte sau de alta, prin amenințarea unor amenzi pecuniare.¹⁸

În afara delictelor la adresa păcii (*fractio pacis*), curtea judiciară a preotului, uneori chiar în prezența abatelui, judecă și alte cauze. Această curte este compusă din șase, șapte preoți, cărora li se alătură un număr egal de membri laici, de cele mai multe ori mici seniori ce locuiesc în apropierea mănăstirilor, precum cea de la Cluny, pe care Duby o studiază cu atenție, seniori ce se află în relații de vasalitate cu abatele mănăstirii. Deși inițial scopul principal al curții ecleziastice este de a apăra patrimoniul abației, dreptul de imunitate de care se bucură abația¹⁹ se extinde prin dreptul de jurisdicție revendicat pentru toți preoții, numiți generic „oamenii Sfântului Petru”, oricare le-ar fi locul de reședință. Această jurisdicție domeniială, inițial personală, privată, tinde astfel să se extindă și să pretindă să judece orice cauză de disensiune între abația de la Cluny și oricare membru al ordinului cavalerilor. În paralel, jurisdicția de pace se exercită asupra tuturor criminalilor, dar pe un teritoriu limitat ce depinde de autoritatea abației.

Justiția vasalică și justiția de pace se aplică oamenilor liberi din clasa conducătoare, cei ce ar fi trebuit înainte să se supună justiției comitale. Schimbarea raporturilor de subordonare denotă tensiunile în creștere în raporturile dintre o jurisdicție teritorială a castelanilor, nobili ce posedă castele, sursă a puterii militare constrângătoare, și jurisdicție mai personală, pe care o reclamă posesorii de seniorii importante, precum este cazul abațiilor. Conflictul jurisdicțional ce derivă din concurența feudală este, în final, reglementat de un lung proces ce se desfășoară de-a lungul secolului al XII-lea, ce va da aspectul ierarhic al justiției feudale clasice, anume eșaloane succesive ale justiției înalte, medii și inferioare.²⁰

Se remarcă și aici funcția de reglementare pe care o exercită cei chemați să conducă, episcopii și regii. Slăbirea puterii lor nu a făcut decât să ducă la uzurparea drepturilor, la subminarea cooperării, la impunerea voinței și de cele mai multe ori abuzurilor celor înarmați, cavalerii baricadați în spatele fortificațiilor castelelor. Cum remarcă Duby, pentru ei, regulile generale și hotărârile instanțe-

lor de judecată erau puțin eficiente. Nu existau tribunale fixe care să-i judece și nici o putere suficientă pentru a-i constrânge să execute sentințele de pace. Treptat, slăbirea jurisdicțiilor comitale este înlocuită de întărirea justiției de pace, iar adunările ecleziastice îi aduc împreună pe seniorii laici de bună-credință, care se angajează să traseze limite comportamentului violent și să respecte pacea specială ce învâluie așezămintele ecleziastice.²¹ Trebuie remarcat că menținerea ordinii este o obligație ce derivă dintr-o funcție morală. În planul cel mai înalt, singurele autorități ce pot reprezenta garanția supremă a păcii publice au un caracter spiritual, primul fiind papa, al doilea regele Franței, care ia în paza sa directă abația de la Cluny și posesiunile sale în anul 1114.

Regele participă, în exercitarea funcțiilor sale, la două naturi îngemănate în sine. Pe de-o parte, în el se manifestă „tineretea”, anume impetuoșitatea, impulsurile violente nestăvilite sau greu de strunit, specifice acțiunii nobile ce conferă frumusețe virilă, curaj, îndrăzneală în luptă, ceea ce face din rege un *bellator* ce aduce, prin mânăuirea spadei, ordinea pe pământ.²² Pe de altă parte, el este înzestrat și cu alte calități, cele ale „bătrâneții”, anume *sapientia*, înțelepciunea cu care sunt dăruiți cei unși, ce îl face un episcop printre alții. Participând la cele două naturi, el este *Rex* și *Sacerdos*, precum Cristos căruia îi ține locul.²³ El este singurul nobil purtător de arme, deci vehement și războinic, ce poate să practice rituri ecleziastice.²⁴ Deplin stabilit în corpul său mistic, regele exercită și el darul taumaturgiei.²⁵ Uns precum episcopii, regele este răspunzător pentru pace, pentru asigurarea proiecției lumii cerești asupra lumii pământești. Cum notează Duby, regele dă rezonanță celor trei vocabule: *rex, lex, pax*. Legiuitor și pacificator, el își respectă cele două naturi prin acțiunile sale de pedepsire, de îndreptare a nelegiurii, dar reflectând cu înțelepciune la orice acțiune, pentru ca ordinea să triumfe.²⁶ Deși episcopii Adalbéron și Gérard îi recunosc regelui acea *facultas oratoris*, dreptul de a se ruga, de a vorbi, riscul la care regele se supune este un exces de „tinerete”, de virilitate, de impetuoșitate și violență, de unde necesitatea ca regele să fie încadrat de episcopi, care îl instruiesc despre legi și despre judecată. Iar regele trebuie să se consulte cu ei înainte de a pronunța sentința, căci episcopilor le revine sarcina de a corecta, de a-l ajuta pe rege în a discerne ce este bine și ce este rău.

Prin segregarea episcopilor de restul oamenilor, separația societății nu este în trei, ci în două părți. Un ordin (*ordo*) al celor care comunică direct cu lumea de dincolo, ce au făcut într-un fel un pas decisiv către acea lume, care trăiesc pe pământ în prelungirea și reflectarea cetății cerești, și restul celor care trăiesc în lume, supuși erorilor și păcatelor ce izvorăsc din acțiune. Unii trudesc, cu mult chin și efort (*labor, suor, dolor*), punând în valoare bogăți-

ile pământului, înfruntând foamete și secetă,²⁷ alții apăra pământul, feuda, de orice tulburare, înfruntând primejdia violenței armate (*pugnator*). La mijloc, la joncțiunea dintre cer și pământ, regele veghează asupra ordinii necesare dăinuirii structurii sociale.

În imaginarea celor trei stări medievale este permanent vorba de funcții, nu de ierarhie, deci nu de putere. Violența este necesară doar pentru menținerea ordinii, a ceea ce este dat, a ceea ce este drept. Orice permutare a funcțiilor, orice confuzie a rolurilor este o cădere în neștiință, o iluzie atotputernică, o dereglare a ordinii, la fel ca în *Republica* lui Platon. Preoții care își ocupă din timp pentru a munci își nesocotesc funcția. Cu atât mai mult când pun mâna pe spadă. La fel și în cazul laicilor, a celor ce studiază teologia, crezând că astfel pot ține slujbe. În final, egalizarea condițiilor tuturor, aceasta este confuzia amănunțită și dezordinea generalizată. Subversiunea, dezordinea pe care o desemnează exaltarea șerbilor, clericalizarea nobilimii și umilirea episcopilor, acesta este rezultatul propagandei făcute de călugări, în căutarea unei frății generalizate.²⁸ Ei, călugării, ei nu sunt unși, ei nu sunt episcopi. Laici fiind, refuză relațiile matrimoniale. Nefiind unși, ei nu dețin *sapientia*, deci refuză știința, deși citesc. Mai mult, călugării își doresc monahizarea nobilimii, anume impunerea generalizată a interdicțiilor specifice preoților, cerându-le tuturor nobililor să trăiască în castitate, să cânte Psalmii.²⁹

Aceste schimbări amenință întregul sistem, ele amenință chiar coerența dintre cer și pământ, nesocotind că cele două părți ale lumii sunt omogene, corelate, edificate pe un plan unic, o organizare de niveluri ierarhic suprapuse. Această ordine este specifică cetății perfecte, o ordine ce ține de o lege ce garantează pacea. Ordinea de sus difuzează pe pământ în mod disciplinat, printr-un mecanism de transmitere de comandamente, de dispoziții. De aceea nerespectarea legilor și desconsiderarea păcii duc la îndepărtarea de modelul ceresc. Singura posibilitate pentru garantarea stabilității este respectarea funcțiilor diferite.

Rezumând, stabilitatea este produsul celor două funcții de conducere, una întoarsă spre înalt, ce enunță regulile, una întoarsă spre pământ, ce impune aplicarea regulilor.³⁰ Două ordine (*ordo*), ordinul „celor puternici” (episcopii), ordinul regilor. Toți membrii ordinului regal având o descendență își largesc astfel ordinul, din descendența regelui născându-se nobilimea și recrutându-se căpeteniile de oști. La fel, episcopii îi investesc în funcție pe preoți, continuând misiunea apostolică pe pământ. Din grupurile dominante nu fac parte auxiliarii subalterni, cei care dețin mărunțișul funcțiilor liturgice și militare, precum călugării, care nu au fost pregătiți pentru sacerdoțiu, și cavalerii, care nu au parte de natura regală. Ei nu sunt decât agenții, slujbașii însărcinați de Hristos să se roage,

să se lupte.³¹ Tot ceea ce există instituit vine din conjugarea deosebirilor pe care le instaurează *ordo* (preoții, în opoziție cu toți ceilalți) și *natura* (complet inegalitară, ce distinge între nobili și șerbi).³² Dez-ordinea nu vine, subliniază DUBY, din schimbarea naturii, ci din tulburarea ordinii: când un ne-nobil ajunge la demnitatea episcopală, când șerbii se întâmplă să fie asociați la deliberările de pace, când nobilii sunt solicitați să se roage sau preoții să se lupte.³³ O nesocotire a ordinii bazate pe reciprocitate, unde schimburile între stări sunt animate de milostenie orientată prin suprapunerea gradelor.

Așa a reușit Evul Mediu occidental, prin intermediul creștinismului, să reclădească edificiul politic al fostului Imperiu Roman și să asigure armonia socială. Timp de aproape o mie de ani, bazele sale au fost consolidate de cunoașterea autentică a legilor ce derivau din oglindirea celor două cetăți, una în cer, alta pe pământ. Prima veșnică, imuabilă, a doua supusă degradării și dizolvării inevitabile, dar posibil de păstrat atât timp cât ea o mai reflecta pe prima. Ordinea nu era dată de bunăvoință, echilibrul de putere sau dominația vreunei puteri, pentru că ordinea însemna funcțiune, funcționalitate, nu putere. Atribuind fiecăruia funcția ce-i stătea în natură, societatea își menținea coerența și își perpetua existența.

Nimic nu mai este posibil astăzi, în epoca sfârșitului de ciclu cosmic. O epocă întunecată, în care adevărul nu mai este rostit de nimeni, o epocă în care indivizii sunt prinși în vârtejul tot mai accelerat al materialismului, individualismului și ignoranței. O epocă în care viața este scurtă, rapidă, iluzorie. O societate în care știința nu se mai ridică deasupra rațiunii, de altfel o facultate pur umană și limitată, negând intuiția intelectuală și metafizică, declarând lucrurile ce se află dincolo de lumea senzorială nu doar necunoscute, ci și imposibil de cunoscut.³⁴ În final, coborârea și mai profundă în material, prin negarea până și a înțelegerii oferite de cunoașterea modernă, așa limitată cum este ea, prin înlocuirea „adevărului” cu „utilul”. Acesta este acum scopul universităților, găsirea celei mai practice utilități a studiilor, pregătind o forță de muncă pentru a o plasa pe „piața muncii”. Ele furnizează acum material uman standard unor deținători de capital, ce transformă munca lor în produse materiale, tangibile și intangibile, gata să inunde o „piață a bunurilor și serviciilor”. Ele oferă azi „competențe”, dar nu mai generează și nu mai transferă nici o cunoaștere autentică a lumii. Singura utilitate acordată înțelegerii lumii este capacitatea ei de a răspunde unor scopuri practice, devenind în termenii lui Bergson, un instrument ce fabrică instrumente. Acesta este „pragmatismul”, ce depășește chiar și limita inferioară a umanului, care mai era atașat înainte de rațiune.

Ce rezultă din confuzia valorilor, din disprețul pentru cunoașterea autentică, metafizică, nu este decât un amal-

gam al funcțiilor, din care se disting cei ce luptă pentru putere. Fără vreo funcție acordată cunoașterii, puterea este astăzi singurul scop. Ca atare, nu poate surprinde dominația fără precedent a celor ce dețineau anterior funcția de menținere a păcii, dominație pe care o folosesc fără scrupule în interes personal. Nici când pretorianismul, ca expresie a puterii celor înarmați, servicii secrete, președinți autoritari și dictatori sprijiniți de armată, nu a fost mai prezent ca în epoca actuală. Deși declarată mai democratică decât precedentele, actuala societate este mai lipsită de discernământ, căci în imposibilitatea de a digera imensul flux de informații contradictorii, ceea îi împiedică pe cetățeni să exercite un control real asupra puterii, în ciuda amăgirii în care se complac. Dacă toți oamenii ar înțelege ce este cu adevărat lumea modernă, spune Guénon, lumea ar înceta instantaneu să existe așa cum este ea azi, căci existența ei, ca și ignoranța și limitarea, este pur negativă, în sensul în care ea este o negare a adevărului tradiției și a realității supra-omenești.³⁵ Cum însă nu toți oamenii pot fi conștienți, din moment ce ei sunt azi mai departe de cunoaștere decât oricând în istoria lor, o elită oricât de restrânsă, dar puternic constituită, ar fi azi utilă pentru a da lumii o direcție prin sugestii care să nu facă neapărat necesară înțelegerea mecanismelor de acțiune și a finalității sale, dar care să pregătească trecerea spre o nouă societate, în noul ciclu de dezvoltare. O societate care, inevitabil, va respecta adevărului tradiției autentice și al realității supra-omenești, poate un nou Ev Mediu.

Note:

1. René Guénon, *La crise du monde moderne*, Paris, Gallimard, 1973.
2. Mircea Eliade, *Le mythe de l'éternel retour. Archétypes et répétition*, Paris, Gallimard, 1969, pp. 131-137.
3. René Guénon, *La crise du monde moderne*, p. 166.
4. Jaroslav Pelikan, *Tradiția creștină: o istorie a dezvoltării doctrinei, vol. III. Evoluția teologiei medievale (600-1300)*, trad. rom. Silvia Palade, Iași, Polirom, 2006.
5. Karl R. Popper, *Societatea deschisă și dușmanii ei, vol. 1. Vraja lui Platon*, trad. rom. D. Stoianovici, București, Humanitas, 2005.
6. Georges Duby, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, trad. rom. Elena-Natalia Ionescu și Constanța Tănăsescu, București, Editura Meridiane, 1998, p. 15.
7. *Ibidem*, p. 28.
8. *Ibidem*, p. 29.
9. *Ibidem*, p. 30.
10. *Ibidem*, p. 47.
11. *Ibidem*, p. 51.
12. *Ibidem*, p. 55.
13. Platon, *Republica*, trad. rom. Andrei Cornea, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
14. Georges Duby, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, p. 55.

15. *Ibidem*, p. 63.
16. *Ibidem*, p. 64.
17. Georges Duby, *Seigneurs et paysans. Hommes et structures du Moyen Age (II)*, Paris, Flammarion, 1988, p. 204.
18. *Ibidem*, p. 207.
19. Abația de la Cluny, de unde mai mulți preoți au ocupat funcții înalte și au devenit chiar papi, era în dependență directă față de regele Franței și nu se subordona nici unui alt feudal local. Autoritatea sa era asimilată episcopilor, de unde și prestigiul său în toată lumea catolică occidentală.
20. Georges Duby, *Seigneurs et paysans*, p. 222.
21. *Ibidem*, p. 227.
22. Georges Duby, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, p. 69.
23. Ernst H. Kantorowicz, *Cele două corpuri ale regelui: un studiu asupra teologiei politice medievale*, trad. rom. Andrei Sălăvăstru, Iași, Polirom, 2014.
24. Georges Duby, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, p. 70.
25. Marc Bloch, *Regii taumaturgi*, trad. rom. Val Panaitescu, Iași, Polirom, 1997.
26. Georges Duby, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, p. 71.
27. Georges Duby, *L'économie rurale et la vie des campagnes dans l'occident médiéval*, Paris, Flammarion, 1977.
28. Georges Duby, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, p. 81.
29. *Ibidem*, p. 83.
30. *Ibidem*, p. 88.
31. *Ibidem*, p. 89.
32. *Ibidem*, p. 90.
33. *Ibidem*, p. 91.
34. René Guénon, *La crise du monde moderne*, p. 146.
35. *Ibidem*, p. 187.

Bibliography:

- Bloch, Marc, *Regii taumaturgi / The Royal Touch*, Iași, Polirom, 1997.
- Duby, Georges, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului / The Three Orders: Feudal Society Imagined*, București, Editura Meridiane, 1998.
- Duby, Georges, *Seigneurs et paysans. Hommes et structures du Moyen Age (II) / Lords and Peasants*, Paris, Flammarion, 1988.
- Guénon, René, *La crise du monde moderne / The Crisis of the Modern World*, Paris, Gallimard, 1973.
- Kantorowicz, Ernst H., *Cele două corpuri ale regelui: un studiu asupra teologiei politice medievale / The King's Two Bodies*, Iași, Polirom, 2014.